

Købmanden sælger landsbyen

SILKEBORG

Få landsbyer med 200 sjæle har egen købmand. Når det kan lade sig gøre i Vrads, skyldes det, at en stor del af landsbyens voksne arbejder gratis i købmandshandlen. Som nu komponist Hans Holm, der har været ulønnet kommis i snart 30 år.

LOUISE WITT
lpaarhus@jp.dk

Det hører til sjældenhederne i dagligvarebutikker af i dag, at ekspedienten byder på gratis kaffe eller te - samt småkager - serveret ved et hjemligt bord med kniplingsdug og blomstret stel midt mellem butikshylderne med pasta, sukker og vin.

Det er heller ikke forventeligt, at ekspedienten er en 75-årig komponist med adskillige sange i Højskolesangbogen, og at vedkommende efter at have serveret en dampende kop kaffe sætter sig, smider træskoene og med hænderne i nakken fortæller om sin landsby.

Sådan er det i Vrads Købmandshandel.

Nu er købmandshandlen her heller ikke taget ud af en grundbog fra handelshøjskolen - eller business school'en, som det retteligen hedder på nydansk:

Personalet er 25 frivillige

vradsere, som de kalder sig i landsbyen 20 km syd for Silkeborg. De indgår i vagtplan, så forretningen kan holde åben kl. 13-17 hver dag året rundt - også på søn- og helligdage.

Deres fokus er ikke kun på finanserne, men i lige så høj grad på folk og fællesskab.

Gratis kaffe til alle

»Det sker jævnligt, at nye kunder i butikken spørger: Må jeg købe en kop kaffe? Svaret er: Desværre nej, du må få en kop kaffe! Det er vores politik,« smiler Hans Holm, hvis navn nogle måske vil kende fra en nyklassiker i Højskolesangbogen som »Livstræet«, der især genlyder landet over i konfirmationstiden.

»Det hedder godt nok en købmandshandel, men det er lige så meget et mødested - det handler lige så meget om bordet her,« fastslår han og slår ud mod bordet, der altid står dækket til uventede gæster.

Gæsterne kan være nogle af de mange vandrere eller cyklister, der kommer gennem Vrads på deres tur ad Hærvejen, som løber lige uden for det gulkalkede hus anno 1905.

»De er lykkelige for, at der er sådan en købmand, når de har taget den lange tur op ad bakken til Vrads - ikke mindst i regnvej, for der er adskillige kilometer til nærmeste butik herude,« pointerer Hans Holm.

»Selv kan jeg godt lide at tage imod folk - lidt som en turistfører. Det er dejligt, for man inviterer jo ikke lige alle

VRADS KØBMANDSHANDEL

I starten af 1990'erne stod landsbyen Vrads syd for Silkeborg uden dagligvarebutik. Først lukkede brugsen (1988), siden lukkede den købmand, der forsøgte at følge efter (1991).

En gruppe på 12 borgere besluttede selv at gøre noget ved det og åbnede Vrads Købmandshandel (1992). Ud over at stille en bankgaranti på 20.000 kr. hver forpligtede de sig til at arbejde ulønnet i forretningen, der har status af selvejende institution.

Over årene har Vrads Købmandshandel vokset sig til en stærk institution i landsbyen.

Forretningen, der sælger et udvalg af is, økologisk slik og andre økologiske fødevarer og gavemuligheder, bliver i dag drevet af en gruppe på 25 frivillige, der sørger for, at butikken kan holde åbent kl. 13-17 hver dag året rundt - også på søn- og helligdage. Omsætningen er på ca. en halv mio. kr. - heraf stammer en stor del fra is! Overskuddet bliver kanaliseret ind i projekter i landsbyen.

Ud over at være fast mødested for landsbyens borgere er Vrads Købmandshandel kommet til at rumme flere andre funktioner, f.eks. udstiller lokale kunstnere og kunsthåndværkere i et galleri på førstesalen, og der er landsbykontor og biblioteksservice med udbringning af reserverede bøger fra Silkeborg Bibliotek.

Når landsbyen Vrads med 200 sjæle kan have sin egen købmandshandel, er det, fordi 25 landsbyboer skiftes til at have vagt bag disken - helt ulønnet.

Her er det komponist Hans Holm, 75 år, der har taget en tårn for fællesskabet på den måde gennem snart 30 år. Stort set alle varerne er i øvrigt økologiske - og meget gerne lokalt fremstillet, som f.eks. lynghonning eller sennep.

Fotos: Christian Lykking

byens gæster hjem i privaten til kaffe,« tilføjer han.

Vældig foreningsaktivitet

Gæsterne er også i høj grad lokale, der lige kigger ind eller afvikler møder i købmandshandlen, for ganske vist er Vrads et lille samfund med blot 200 sjæle, heraf omkring 40 børn, men her er en vældig foreningsaktivitet:

De har f.eks. deres eget forsamlingshus, Vrads Forsamlingshus, med egen bestyrelse.

Her står Vrads Borgerforening for mange aktiviteter - p.t. en række livestreaminger af foredrag fra Aarhus Universitet, men det er f.eks. også en foredragsrække med lokale vradsere og titlen »Hvad laver du egentlig, når du kører ud af byen?«

Ved siden af forsamlingshuset har landsbyboerne deres eget øvelokale og spillested, Spilledåsen, bl.a. finansieret med overskydende midler fra købmandshandlen. Bestyrelsen for Spilledåsen organiserer den årligt tilbagevendende Vrads Festival med bands fra området, bl.a. Hans Holms Oldboys Big Band.

»Købmanden er et fast mødested lidt som en engelsk eller irsk pub. Det er ikke, fordi vi ses og sladrer om hinanden, men så hører man lige, hvad folk går og laver - og har Jakob nu fået styr på sine får,« siger han.

Gode snakke

Hans Holm - og hans læreruddannede hustru, Kis - har været med lige fra dengang, hvor først brugsen og siden den nye købmand lukkede i starten af 1990'erne og en gruppe på 12 lokale besluttede at starte egen forretning som en selvejende institution. De stillede hver især en bankgaranti på 20.000 kr. og forpligtede sig til at arbejde ulønnet. Noget, Hans Holm

nu har gjort gennem snart 30 år i fire til seks timer om ugen. Hustruen bruger et tilsvarende antal timer som regnskabsfører for Vrads Købmandshandel.

»Jeg er kommis. Min kone er økonomichef. Titlerne er det største, vi har,« griner han.

Tidligere gjorde han det ved siden af jobbet som underviser på Silkeborg Højskole og arbejdede med at sætte egne musicals op på folkeskoler landet over. Nu er han pensioneret og byder ind med ekstra timer, når der er forskellige praktiske opgaver, f.eks. når der snart skal plantes forårsblomster på det fartdæmpende borde- og bænkeområde foran købmanden, som også er finansi-

eret med overskudsmidler fra købmanden.

Hvorfor investerer du din tid på den her måde?

»Den ene ting er, at det betyder meget for miljøet i byen. Det er et dejligt uformelt sted at mødes og snakke. Noget andet er, at jeg elsker at være i rampelyset og gå i dialog med folk, og det frivillige arbejde her har givet mig mange gode møder med gode mennesker,« siger han.

En dag var det f.eks. pianisten Anna Øland, der tilfældigvis kiggede ind i købmandshandlen, og inden hun havde drukket sin kaffe og var ude af døren igen, havde hun og Hans Holm lavet aftale om en fælles koncerttrække, hvor hun skulle op-

Overskuddet fra købmandsbutikken, der omsætter for en halv mio. om året, bliver altid brugt til gavn for lokalsamfundet, f.eks. er det fartdæmpende borde- og bænkearrangement foran købmandsbutikken finansieret på den måde.

”
Der kom engang en nordmand ind i butikken og sagde, at hans nabo havde sagt, der var to ting, han skulle se i Danmark: Legoland og Vrads Købmandshandel.

HANS HOLM

træde med Silkeborg Kammerorkester, som han dengang dirigerede.

Masser af is

Det banker på døren. Nu er det ismanden fra Premier Is, der kommer med nye forsyninger.

»Det her sted er lidt en solstrålehistorie. At nogen har succes på den her måde med ulønnet arbejde, er imponerende. De har et salg af is, som mange almindelige købmænd ville være misundelige over,« siger Michael Vig Andersen med eftertryk.

Omsætningen er på ca. en halv mio. kr. årligt, fortæller Hans Holm. Overskuddet bliver kanaliseret ind i projekter i landsbyen.

Er I lidt særlige?

»Det er nogle idealister og ildsjæle, der bor her. Det skal man også være, når der ikke er nogen offentlig transport, og man selv skal skabe tingene,« siger Hans Holm.

»Ved seneste folketingsvalg var vi det sted i Danmark, hvor Alternativet procentvist fik det største antal stemmer. Så partiets stifter, Uffe Elbæk, syntes, han var nødt til at komme forbi og drikke kaffe og se, hvad vi var for nogle,« fortæller han, der havde en hyggelig eftermiddag med Elbæk og en flok andre vradsere.

Historierne om Vrads når viden om, fortæller han:

»Der kom engang en nordmand ind i butikken og sagde, at hans nabo havde sagt,

der var to ting, han skulle se i Danmark: Legoland og Vrads Købmandshandel - og nu forstod han hvorfor,« smiler Hans Holm.

Hvad tror du, det har gjort af forskel, at I har startet Vrads Købmandshandel?

»Vi tror, at det er en af grundene til, at der stort set aldrig er huse til salg i Vrads. Det er meget, meget sjældent, at der kommer en ejendomsmægler på. Der er altid lige nogen, der har sagt til deres venner i Vrads, at de er interesserede, hvis der skulle blive et hus ledigt,« siger Hans Holm.

Han har også en liste med interesserede købmænd, hvis nogen af de nuværende 25 skulle trække sig.

Kaffebordet står altid dækket og klar til uventede gæster i Vrads Købmandshandel - om det så er vandre- eller cykelturister på Hærvejen eller nogle af de lokale, der trænger til en gratis tår. Her ses komponist Hans Holm og pensioneret tandlæge Lisbeth Tyrrestrup.